

ФІЗИКО-ХІМІЧНІ ПОКАЗНИКИ ПРОТИОЖЕЛЕДНОЇ РІДИНИ ТА ЇХ АНАЛІЗ

Розглянуто фізико-хімічні показники протиожеледної рідини. Ці показники будуть використані під час розробки рекомендацій щодо боротьби з зимовою слизькістю.

Матеріали і методика досліджень.

Для проведення випробувань було застосовано матеріал протиожеледної рідини (ПР) з порівняння результатів досліджень була використана сіль технічна поварена за ГОСТ 15574, яка широко застосовується у дорожніх господарствах України як протиожеледний реагент. Вода для приготування сольових розчинів відповідала вимогам ГОСТ 23732.

Випробування бетонних зразків (М 300) проводили згідно з такими документами: ГОСТ 10180 "Бетоны. Методы определения прочности по контрольным образцам" (на приборі МІИ - 100 та пресі ЦД-40), ДСТУ Б В.2.7-47-96 «Бетони. Методи визначення морозостійкості» (в морозильній камері "Fuatron").

Асфальтобетонні зразки для випробувань були виготовлені з гарячої асфальтобетонної суміші типу А. Їх випробування проводились згідно з ДСТУ Б В.2.7-89.

Масу зразків визначали шляхом зважування.

Дослідження протиожеледних властивостей рідини ПР

Випробування ПР, як реагенту для боротьби з ожеледдю було проведено по двох напрямках:

- а) визначення часу потрібного на виникнення крижаної кірки товщиною 1 мм при різних температурах та нормах витрат матеріалу;
- б) визначення часу появи крижаної кірки на поверхні цементобетонного чи асфальтобетонного покриття після обробки його антиожеледним реагентом з профілактичною метою.

Крім того досліджували корозійний та морозокорозійний вплив ПР на властивості цементобетонних і асфальтобетонних зразків.

Випробування для визначення часу, необхідного для розтавання крижаної кірки, проводили таким чином:

На стандартних зразках з бетону (куби 10x10x10 см) та асфальтобетону (циліндри 7x7 см) робили бортик, що запобігає витіканню рідини, яку наносили на поверхню. Далі на поверхню зразків наливали воду шаром 1 мм.

Зразки з водою ставили в морозильну камеру, де їх заморожували при різних температурах, (мінус 5 °С, мінус 10 °С, мінус 15 °С, мінус 20 °С). Після повного замерзання води за допомогою оприскувача "Росинка" на льодову кірку, яка утворилась на зразках, наносились рідини: сольовий розчин з концентрацією 23,1 %; реагент ПР з концентрацією 52,7 % ($\rho = 1,32 \text{ г/см}^3$) і реагент ПР з концентрацією 61,65 % ($\rho = 1,395 \text{ г/см}^3$) вар'юючи з витрати матеріалів (250 мл/м ; 450 мл/м ; 700 мл/м). Зразки поміщали у морозильну камеру і проводили вимірювання часу, необхідного для розтавання, тобто повного знищення крижаної кірки. Результати досліджень наведені в таблицях 1; 2; 3.

Таблиця 1

Час розтавання крижаної кірки під впливом соляного розчину з концентрацією 23,1 %

Температура середовища, °С	Витрати соляного розсолу мл/м ²	Час розтавання соляної кірки при товщині $h=1$ мм. хв.
мінус 5	250	20
	450	17
	700	9
мінус 10	250	45
	450	30
	700	20
мінус 15	250	80
	450	60
	700	45
мінус 20	250	110
	450	80
	700	50

Аналізуючи результати досліджень, наведених у таблицях 1-3, можна зробити такі висновки:

1. Час розтавання крижаної кірки $h = 1$ мм, під впливом реагенту ПР залежить від його концентрації. Так час розтавання крижаної кірки при дії рідини ПР з концентрацією 61,65 % ($\rho = 1,395 \text{ г/см}^3$) практично у 1,5-2 рази коротший, ніж час розтавання льоду при застосуванні реагенту ПР з концентрацією 52,7 % ($\rho = 1,32 \text{ г/см}^3$). Особливо це помітно при більш

низьких температурах навколишнього середовища.

2. Час розтавання крижаної кірки під впливом соляного розчину з концентрацією 23,1 % та реагенту ПР з концентрацією 61,65 % ($\rho = 1,395 \text{ г/см}^3$) при температурах мінус 5 °С та мінус 10 °С практично однаковий. Але при більш низьких температурах (мінус 15 °С, мінус 20 °С) дія реагенту ПР на розтавання льоду більш ефективна ніж для соляного розчину (приблизно у 1,5 рази).

Таблиця 2

Час розтавання крижаної кірки під впливом ПР з концентрацією 52,7 %
($\rho = 1,32 \text{ г/см}^3$)

Температура середовища, °С	Витрати рідини ПР мл/м ²	Час розтавання соляної кірки при її товщині h = 1 мм, хв.
мінус 5	250 450 700	40
		25 11
мінус 10	250 450 700	90 50
		21
мінус 15	250 450 700	180 90
		35
мінус 20	250 450 700	220 140
		55

Таблиця 3

Час розтавання крижаної кірки під впливом рідини ПР з концентрацією 61,65 % ($\rho = 1,395 \text{ г/см}^3$)

Температура середовища, °С	Витрати рідини ПР мл/м ²	Час розтавання соляної кірки при її товщині h = 1 мм, хв.
мінус 5	250	30
	450	10
	700	7
мінус 10	250	45
	450	30
	700	14
мінус 15	250	70
	450	40
	700	25
мінус 20	250	115
	450	60
	700	25

3. Час розтавання крижаної кірки при дії реагентів ПР та соляного розчину залежить від норм витрат матеріалу: При більших витратах рідини час знищення шару льоду скорочується. Для значення можливості використання досліджуваного матеріалу як профілактичного засобу у боротьбі з ожеледдю, було визначено час появи кристалів льоду на поверхні зразків після вилучення кашиці, яка утворилася із суміші змерзлої води та реагентів ПР і соляного розчину, після проведення експерименту по визначенню часу, необхідного для розтавання крижаної кірки. Це моделює реальні умови: обробка протиожеледним матеріалом дорожнього покриття до встановлення мінусових за Цельсієм температур - час дії матеріалу при заданій від'ємній температурі. Результати випробувань наведені у таблицях 4; 5; 6.

Таблиця 4

Кінетика кригоутворення

Температура середовища, °С	Час появи кристалів льоду на поверхні зразків, після вилучення кашиці з різними нормами витрат соляного розчину з концентрацією 23,1%, хв.		
	250 мл/м	450 мл/м ²	700 мл/м ²
Мінус 5	31	71	113
Мінус 10	25	32	48
Мінус 15	20	24	37
Мінус 20	15	20	32

Таблиця 5

Кінетика кригоутворення

Температура середовища, °С	Час появи кристалів льоду на поверхні зразків, після вилучення кашиці з різними нормами витрат рідини ПР з концентрацією 52,7 % ($\rho = 1,32 \text{ г/см}^3$), х'в..		
	250 мл/м	450 мл/м ²	700 мл/м ²
Мінус 5	41	77	132
Мінус 10	22	33	60
Мінус 15	16	23	47
Мінус 20	10	16	30

Кінетика кригоутворення

Температура середовища, °С	Час появи кристалів льоду на поверхні зразків, після вилучення кашки з різними нормами витрат рідини ПР з концентрацією 61,65 % ($\rho = 1,395 \text{ г/см}^3$),		
	250 мл/м	450 мл/м ²	700 мл/м ²
Мінус 5	90	184	310
Мінус 10	60	110	208
Мінус 15	33	62	125
Мінус 20	25	53	103

Аналіз даних у таблицях 3.4-3.6 показує, що час, необхідний для кригоутворення прямо пропорційний нормам витрат матеріалів, які випробувались; ця залежність спостерігається незалежно від температур при яких витримувались зразки. Але якщо кригоутворення після дії реагентів соляного розчину 23,1% та ПР з концентрацією 52,7% ($\rho = 1,32 \text{ г/см}^3$) проходить практично за однаковим часом (невелика різниця помітна тільки при нормі витрат матеріалу 700 мл/м²), то час появи кристалів льоду після дії рідини ПР з концентрацією 61,65 % ($\rho = 1,395 \text{ г/см}^3$) значно довший (приблизно у 2,5-3 рази). Це характеризує доцільність використання рідини ПР більш високої концентрації при боротьбі з зимовою слизькістю на складних рельєфах.

Перевірка матеріалу ПР з концентрацією 52,7 % ($\rho = 1,32 \text{ г/см}^3$) на агресивність відносно цементобетону проводилася за двома методиками : корозійній стійкості та морозосолистійкості.

Корозійна стійкість. Корозійна стійкість визначалася шляхом дослідження зміни міцності і маси зразків цементобетону в різних середовищах. З цією метою було заформовано бетонні зразки балочки 4x4x16 см (мілкозернистий бетон складу цемент і пісок =1:3).

За контрольні прийнято характеристики зразків, які зберігалися у воді. Крім того перевіряли корозійну стійкість зразків у 5 - процентному розчині солі. Міцність контрольних зразків у 28 -добовому віці складала на вигін -4,2 Мпа; на стиск -15,1 Мпа. Після витримки цих зразків на протязі 28 діб і визначення їх фізико-механічних властивостей вони поміщалися у різні середовища (табл. 4). Результати випробувань наведені у табл. 7

За результатами досліджень наведених в табл. 7 можна зробити такі висновки:

У зразках, які зберігалися у водному середовищі спостерігалось

монотонне збільшення міцності (як на стиск так і на вигин) та маси, що добре корелюється з класичною схемою в неагресивному середовищі.

Зразки, що витримувались в середовищі п'яти процентного водного розчину NaCl спочатку (30, 60 діб) спостерігався зріст міцності і маси, але потім у віці 90 діб почалося різке зниження цих показників (класична схема впливу хлорів на бетон).

Таблиця 7

Корозійна стійкість бетонних зразків в різних середовищах

Середовище	Фізико-механічні властивості зразків при експозиції, доб.								
	30			60			9		
	Міцність Мпа *	Зміна на міцності %**	Зміна на маси %	Міцність Мпа *	Зміна на міцності %**	Зміна на маси %	Міцність Мпа *	Зміна на міцності %**	Зміна на маси %
Вода	5,00	19	0	5,5	31	0	5,8	38	+0,2
	18,2	21		20,1	33		22,5	49	
5% соляний розчин	5,3	26	+0,9	5,4	29	+1,1	5,2	24	-2,2
	18,6	23		20,0	32		18,9	25	
ПР	5,8	38	0	6,3	50	0	7,2	71	+0,1
	19,9	32		24,1	60	.«	25,3	68	

Примітка: * у чисельнику - міцність зразків на вигин; у знаменнику - міцність зразків на стиск. ** у чисельнику - зміна міцності зразків на вигин; у знаменнику - зміна міцності зразків на стиск.

Зразки, що перебували в середовищі № 3 - рідина ПР спостерігається зріст міцності і невелике збільшення маси. Однак абсолютні показники міцносних характеристик у віці 90 діб значно більше чим у контрольних (середовище-вода). Можливо це відбувається внаслідок поляризації чи гідрофобізації, але це буде предметом подальших досліджень.

Морозосолестійкість вивчалась на кубах 7,0x7,0x7,0 см за методикою, наведеною в ДСТУ Б В.2.7-47-96 (ГОСТ 10060.09-95). Але при цьому як контрольне середовище замерзання - відтаювання було використано розчин NaCl з концентрацією не 5 %, а 23,1 %, що відповідає температурі евтектики (тобто тої температури при якій розчин кристалізується і перетворюється в тверду суміш льоду та солі) при температурі 21,2°C. Така температура прийнята тому, що початок кригоутворення при замерзанні рідини ПР спостерігається при температурі 22°C (окремі кристали льоду); закінчення

процесу замерзання -29°C ; (при цьому рідина переходить у кашоподібний стан).

Вивчення морозосолестійкості показано в табл. 8

Таблиця 8

Морозосолестійкість цементобетонів у різних середовищах після 30 циклів випробувань (заморожування при -50°C)

Агресивне середовище	Міцність на стиск, МПа	Зміна	
		міцності	маси
Контрольний	24,7	-	-
Водний розчин хлориду натрію (23.1%)	22,2	-10,1	-2,1
ПР	25,9	+ 4,9	+ 0,2

Аналіз даних табл. 8, в якій наведено дані по морозосолестійкості бетону в різних середовищах показує, що міцність зразків, що заморожували в рідині ПР не тільки не втратили міцність, але й збільшили цей показник, що побічно підтверджує дані табл. 7; тоді як зразки витримані в сольовому розчині значно втратили міцність. Це характеризує доцільність використання рідини як протиожеледного реагенту.

Висновки

Проведені дослідження дозволили зробити такі висновки:

Протиожеледна рідина не тільки не викликає корозію бетону, але й дещо збільшує показники механічних властивостей бетону.

Крім того ця рідина є екологічно чистим реагентом.

Визначено строки зниження крижаної кірки і час який потрібен на її утворення після обробки бетонних та асфальтобетонних поверхонь.

Ці дані буде використано при розробці рекомендацій по використанню рідини для боротьби з зимовою слизькістю. Аналіз фізико-хімічних показників протиожеледної рідини буде використаний під час розробки рекомендацій щодо боротьби з зимовою слизькістю

Анотация

Рассмотрены физико-химические показатели проивогололедной жидкости. Эти показатели будут использованы при разработке рекомендаций по борьбе с зимним гололедом.

Annotation

The physical and chemical indexes of proivogololednoy liquid are considered. These indexes will be used for development of recommendations on a fight against winter ice-storm.